

**MINISTERUL EDUCAȚIEI**  
**UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” DIN ALBA IULIA**  
**Școala Doctorală de Teologie**

Rezumatul lucrării de doctorat:

**ECOTEOLOGIA.**  
**ASPECT AL MISIUNII BISERICII**

**Conducător de doctorat:**

**Prof. univ. dr. Mihai Himcinschi**

**Doctorand:**

**Stana Bogdan Gabriel**

**Alba Iulia**

**2024**

## **CUPRINSUL LUCRĂRII**

### **MOTIVARE**

- 1. Argumentarea temei**
- 2. Scopul lucrării**
- 3. Bază documentară**
- 4. Stadiul cercetării**
- 5. Metodologia cercetării**
- 6. Limitele cercetării**

### **INTRODUCERE**

#### **CAPITOLUL I. CRIZA ECOLOGICĂ – O PERSPECTIVĂ ORTODOXĂ ACTUALĂ**

- 1.1. Omul de la preot la tiran al creației**
- 1.2. Cum arată lumea în care trăim**
- 1.3. Lumea ca mare piață de consum**
- 1.4. Lumea ca „limbaj lichid”**
- 1.5. Lumea informatizată și ultratehnicizată**
- 1.6. Lumea ca civilizație a imaginii**
- 1.7. Lumea ca dezumanizare a omului**
- 1.8. Lumea ca indiferentă față de religie**
- 1.9. Lumea ca trăire a exclusivismului și a „imediatului”**
- 1.10 „Update & upgrade” sau actualizare și îmbunătățire în postmodernitate**
- 1.12. Fenomenul despăduririi și criza ecologică**
- 1.13. Relația dintre fenomenul despăduririlor și deșertificare**
- 1.14. Rolul despăduririlor în numărul crescut al inundațiilor**

#### **CAPITOLUL II. ECOTEOLOGIA - O ANALIZĂ MISIONARĂ**

- 2.1. O privire generală**

## **2. 2. Ecoteologia în mediul ecumenic**

### **2.3. Creația ca spațiul dialogului iubitor – perspectivă ortodoxă**

### **2.4. Creația în viziunea teologiei romano-catolice**

#### **2.4.1. Conversiune ecologică a magisteriului catolic**

#### **2.4.2. Angajamentul ecologic al Bisericii Romano - Catolice**

#### **2.4.3. Papa Francisc și ecologie integrală**

#### **2.4.4. Natura în slujba omului prin teologia romano-catolică**

##### **2.4.4.1. Omul, stăpânul naturii**

##### **2.4.4.2. Omul, administrator și gardian al creației**

#### **2.4.5. Viziunea protestantă**

### **2.5. Vocația și locul omului în creație – misiune ortodoxă**

#### **2.5.1. Ființa umană de la chip la asemănare**

#### **2.5.2. Hristos modelul existenței umane și Pantocratorul întregii creații**

#### **2.5.3. Omul – macrocosmos - intermediar între lume și Dumnezeu**

## **CAPITOLUL III. RĂSPUNSUL BISERICII ORTODOXE PENTRU DEPĂȘIREA CRIZEI ECOTEOLOGICE**

### **3.1. Ambientul ecologic actual din perspectivă misionară**

### **3.2. Misiunea eclezială pro creație**

### **3.3. Ecoteologie și misiune**

### **3.4. Lumea ca sacrament**

### **3.5. Călugărul și natura în tradiția ortodoxă**

### **3.6. Natura, căderea în păcat și restaurarea ei**

#### **3.6.1. Convertirea și metanoia**

#### **3.6.2. Pocăința și asceza**

#### **3.6.3. Monahismul ortodox și mișcarea ecologică**

### **3.7. Frumusețea divină atracție a frumuseții cosmice**

### **3.8. Reacția Bisericilor și a creștinilor la realitatea crizei ecologice**

#### **CONCLUZII**

#### **BIBLIOGRAFIE**

**Cuvinte cheie ale lucrării:** ecoteologia, criză ecologică, despădurire, misiune, Biserică, creație, ființă umană, preot al creației, macrocosmos, convertire, metanoia, pocăință, asceză, monahism.

#### **MOTIVARE**

##### **1. Argumentarea temei**

Tema lucrării de față a fost stabilită de acord cu Părintele Profesor Mihai Himcinschi, coordonatorul tezei de doctorat, în urmă cu șapte ani. Titlul lucrării a pornit de la dorința dânsului de a aduce în evidență o conexiune încă neabordată sub forma unei lucrări propriu-zise în mediul teologic ortodox autohton: ecologia și teologia sub spectrul misiunii Bisericii. Totodată s-a urmărit ca prin această lucrare să se contureze o expresie a realității contemporane, care ne descoperă un interes major față de problemele legate de creație, de lumea noastră contemporană, de numeroasele dezechilibre ecologice existente, precum și preocupările contemporanilor noștri pentru ca grija față de acest minunat dar al vieții și al mântuirii noastre să se manifeste pe deplin.

Ultimele decenii au descoperit o intensă, amplă și majoră preocupare pentru îmbunătățirea vieții pe pământ, dar și pentru aprofundarea spiritualității creștine și dezvoltarea unor concepte teologice care să sprijine acest nobil, important și necesar demers.

S-au scris multe studii, articole, capitole, subcapitole, paragrafe și note de subsol pe această temă, însă, până la momentul de față, nu există o lucrare teologică care să trateze în mod special respectiva conexiune ce a fost mai sus amintită.

Fiind acceptate tema și titlul propus, s-a optat, după cum se poate observa pe parcursul lucrării, nu doar pentru o abordare a conceptului și a realității crizei ecologice din punct de vedere strict al teologiei și al tradiției ortodoxe, ci s-a lărgit această sferă de interes și asupra teologiei romano - catolice și protestante.

Astfel, din dorința de a îmbina, în cadrul disciplinei teologice sistematice Misiologie Ortodoxă, în care se încadrează lucrarea de față, atât factorul misionar, cât și, mai ales, factorul interconfesional, s-a optat pentru un titlu mai exhaustiv și mai imprecis al lucrării: *Ecoteologia. Aspect al misiunii Bisericii*.

Necesitatea tratării acestui subiect reiese din actualitatea problemei ecologice, a ecoteologiei, dar și din importanța tot mai mare pe care aceasta o ocupă în misiunea pastorală a Bisericii. Grijă față de creație, pe care copiii noștri o învață în cadrul orei de Religie, o regăsim și în pastoralele unor ierarhi, dar și în activități concrete ale unor Eparhii sau ale Patriarhiei Române.

Cert este că mai ales evenimentele din ultima perioadă au aprofundat grija deosebită pe care Bisericile, națiunile și popoarele trebuie să o aibă pentru planeta noastră. Mai cu seamă masiva defrișare a pădurii amazoniene, multiplele incendii de acolo sau din Australia, uraganele și furtunile, perioadele lungi de secetă și de caniculă, accidente precum cel de la centrala atomică de la Fukushima, ori, mai vechi, de la Cernobîl, ridică numeroase îngrijorări cu privire la problematica ecologică.

Pentru că Pământul este unicul nostru mediu de viață real, avem datoria de a-l păstra cât mai nealterat de intervenția umană care produce dezechilibre, desigur, fără a cădea în retorica neopăgână ce ar dori reducerea populației sau extincția omului pe principiul că el este principalul poluator și distrugător al naturii. În acest ambient contemporan, dominat de ateism, indiferentism religios, secularizare, globalizare, migrațiune, război și crize de tot felul mai ales de natură economico-financiară și bancară, problematica ecologică vine să adâncească unele controverse, să ridice întrebări și, mai ales, să aducă noi perspective în relaționarea noastră cu creația.

Degradarea constantă, masivă și rapidă a creației cere conștientizarea crizei ecologice, dar și angajamente, acțiuni concrete și urgente pentru stoparea acestui nefast fenomen contemporan. Trebuie să avem conștiința că Pământul este darul lui Dumnezeu. Astfel, este descoperită vocația pascală a făpturii, inclusiv a creației și anume că lumea frumoasă și bună pe care a creat-o Dumnezeu și apoi a fost afectată de păcat, este destinată purificării, desăvârșirii și îndumnezeirii prin om, care este preot al creației, ființă de interval ce are menirea de a uni în sine cele materiale și cele spirituale.

Ecoteologia reprezintă răspunsul teologic, eclezia la criza ecologică și felul în care creștinii văd această problematică și soluții pe care ei le propun. Ea contribuie la redescoperirea importanței

pe care creația o are pentru noi oamenii, dar și la cum trebuie să relaționăm corect și normal cu ea. Ecoteologia ne oferă posibilitatea de a vedea lumea ca pe un mare dar, opera mâinilor Creatorului, plină de har, de prezența dumnezeiască prin intermediul energiilor necreate, dar ne oferă și adevărate principii morale pentru a nu o agresa și pentru a o respecta la maxima ei valoare.

Criza ecologică ne pune înaintea problematica supraviețurii omului strâns legată de cea a integrității pământului, de aceea, avem datoria de a promova valoarea creației, de a ne implica în educația tinerelor generații în acest sens, iar din punct de vedere misionar de a declanșa o schimbare în bine față de relaționarea omului cu propriul său mediu de viață. Aceasta pentru că nimic din ceea ce a creat Dumnezeu nu este destinat distrugerii, ci îndumnezeirii și veșniciei.

## **2. Scopul lucrării**

Scopul acestei lucrări de cercetare este reprezentarea unei invitații pentru latura științifică, pentru toate organizațiile non-guvernamentale ce au realizat un dezechilibru ecologic și implicațiile devastatoare, în primul rând, de ordin social. Această conștientizare, din partea lor, a faptului că ceva trebuie schimbat este concretizată prin nenumăratele eficiente demersuri întreprinse de-a lungul anilor, fie printr-o educație ecologică (a modului cum să ne comportăm în natură), fie prin conferințe și diverse scrieri, fie prin căutarea de alternative bio a arderilor combustibililor automobilelor (mașini electrice etc.) sau a producerii energiei electrice.

Una dintre cele mai vocale organizații, la nivel global, este Greenpeace<sup>1</sup>, care de la crearea sa în urmă cu aproximativ cincizeci de ani, a desfășurat acțiuni pe uscat și pe mare în conformitate cu principiile non-violenței pentru a proteja mediul și a promova pacea. Astăzi, rămâne fidelă misiunii inițiale a fondatorilor. Primele acțiuni ale Greenpeace au vizat lupta împotriva energiei nucleare și protecția oceanelor. Greenpeace și-a extins treptat lupta: lupta împotriva schimbărilor climatice, împotriva poluării cu produse toxice, protecția pădurilor, denunțarea OMG-urilor și pesticidelor, promovarea energiilor regenerabile și a agriculturii ecologice.

Toate aceste inițiative sunt foarte utile, însă nu suficiente. Aceasta, pentru că fundamentală cauză a dezechilibrului ecologic este indicat să fie căutată spre dezechilibrul interior (spiritual) al celui care-l produce și-l perpetuează, omul. Iar toată învățătura și practica milenară a Bisericii Ortodoxe despre om ar putea să fie de ajutor și sustenabilă tuturor alternativelor descoperite prin

---

<sup>1</sup> Greenpeace este o rețea internațională prezentă în 55 de țări, pe toate continentele și oceanele datorită celor 28 de birouri naționale și regionale și a trei bărci, inclusiv faimosul Rainbow Warrior III.

intermediul științei. În timp ce știința implicată în găsirea soluțiilor pe această platformă a ecologiei urmărește ca întreg mediul înconjurător să fie un spațiu curat, durabil în care viața omului să se desfășoare decent, Biserica Ortodoxă conștientizează ce este cosmosul pentru om, care sunt locul și rolul omului în univers, precum și care sunt destinațiile lor într-o înălțătoare întrepătrundere Dumnezeu-om-mediul înconjurător. Aceasta nu aduce o vătămare existențială a omului sau vreo știrbire a decenței, ci un plus și de responsabilitate constitutivă și o mare bucurie a efectului imediat.

### **3. Bază documentară**

Având în vedere că lucrarea de față a fost abordată din punct de vedere confesional întrunește în alcătuirea ei surse din diferite medii creștine confesionale și, în anumite cazuri, din afara spectrului creștin. Elementele de teologie sistematică, teologie istorică și teologie biblică sunt cele care primează în cadrul lucrării, în toate cele trei capitole ale acesteia. Totodată elementele de teologie practică nu lipsesc, acestea fiind prezente, cu precădere, în tratarea capitolului al treilea. În continuare vor fi enumerate locațiile din care au fost selectate sursele lucrării, omițând locațiile virtuale din care au fost procurate în varainta pdf, cărți, studii și articole menționate în bibliografia atașată la sfârșitul acestei lucrări. Locațiile sunt:

1. Biblioteca personală;
2. Biblioteca Institutului ecumenic Bossey din Bogis-Bossey;
3. Biblioteca Facultății Protestante din Geneva;
4. Biblioteca Facultății Luterane din Arusha, Tanzania;
5. Biblioteca Națională a României din București;
6. Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” din Târgoviște;
7. Biblioteca Mănăstirii Antim din București;
8. Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” din București;
9. Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă din Târgoviște;
10. Biblioteca Facultății de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia;
11. Biblioteca Seminarului Teologic Ortodox „Sfântul Ioan Gură de Aur” din Târgoviște;

#### 4. Stadiul cercetării

În elaborarea acestei lucrări am pornit de la lecturile obligatorii din cadrul facultății de teologie, de la cursurile de dogmatică și de morală, de misiologie și de biblice, dar și de la preocupările mele teologice care mi-au dat un imbold spre acest domeniu al cercetării, în general și spre această temă științifică, în mod special.

Lumea în care trăim este supusă unor numeroase schimbări; schimbări, dezechilibre ecologice, ajustări, toate foarte fine pentru că Dumnezeu a înzestrat creația cu o minunată capacitate de rezistență, de adaptare, dar și de autoreglare. Inițiativele unor teologi ortodocși sau ale unor ierarhi cu privire la spectrul ecologic m-au încurajat să încep această abordare pentru a lămuri anumite aspecte de eco-teologie ortodoxă, dar și pentru a clarifica în cadrul comunității mele ecleziale și teologice anumite nuanțe de abordare.

Inițiativele cele mai încurajatoare, cele mai demne de amintit sunt scrierile Sfinților Părinți ca: Sfântul Ioan Gură de Aur cu lucrarea sa *Cele dintâi omilii la Facere*, Sfântul Vasile cel Mare cu tratatele *Omilii la Hexaameron*, *Scrieri ascetice*, Sfântul Ioan Gură de Aur prin operele *Cele dintâi omilii la Facere*, *Omilii despre pocăință*, Sfântul Grigorie de Nyssa care a scris *Despre facerea omului*, *Despre Viața lui Moise*, Sfântul Maxim Mărturisitorul cu lucrările *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, *Ambigua*. Din spațiul apusean o contribuție majoră a avut Origen cu lucrarea *Omilii, comentarii și adnotări la Facere*. Iar dintre inițiativele contemporanilor se pot aminti: cea a Patriarhului Bartolomeu I cu privire la ecosistemul Mării Negre, cea a lui John Chryssavgis și a lui Bruce Foltz cu lucrarea *Pentru o ecologie a transfigurării. Perspective ortodoxe asupra mediului, naturii și creației*, a Elizabeth Theokritoff prin lucrările de referință *Trăind în creația lui Dumnezeu. Perspective ortodoxe asupra ecologiei și The Orthodox Church and the environmental movement*, a lui Anastasios Yannoulatos cu opera *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*. Din spațiul romano – catolic este de subliniat Enciclica Papei Francisc, *Laudato Si*, iar din spațiul protestant, scrierile teologice ale lui Jürgen Moltmann. Acestea m-au încurajat să aprofundez această temă cu sentimentul utilității ei.

Proiectul de cercetare aprofundează idei, premise și certitudini ale unor teologi importanți, atât din cadrul românesc, dar și din întreg spectrul confesional creștin. În cadrul acestui proiect de cercetare am pornit de la lucrări fundamentale în domeniu, atât teologice, cât și laice.



## **5. Metodologia cercetării**

În ceea ce privește metoda de cercetare, realizând o analiză teologică interdisciplinară, am utilizat mai multe metode de cercetare. Astfel, metoda istorică m-a ajutat să evoc cele mai importante etape din cristalizarea celor două tradiții creștine, cea răsăriteană și cea apuseană, precum și din teologia protestantă, abordând datele din epoca apostolică și până în contemporaneitate. Această incursiune istorică este necesară pentru a putea fi identificate principiile fundamentale care definesc gândirea concretizată prin tradiția și teologia ortodoxă. Metoda comparativă a contribuit și ea la o mai bună înțelegere a ceea ce definește specificul ortodox. Aceasta a fost evidențiată în raport cu doctrina apuseană și cea protestantă. Metoda analitică m-a ajutat să cercetez provocările contemporane, datorate dezvoltărilor teologice diferite, la care Biserica Ortodoxă trebuie să răspundă în exercitarea lucrării sale misionare și ecumenice în lumea de astăzi. Iar metoda sintetică a fost utilizată ori de câte ori am încercat să formulez câteva răspunsuri la aceste provocări cotidiene cu implicații pe viitor. Iar metoda practică inserată în elaborarea temei de cercetare facilitează implementarea concretă în cotidian a virtuților creștine, care determină ființa umană spre o analiză de conștiință și, implicit, la o manifestare conformă constituției sale dihotomice încă de la creație. Aceasta o va conduce spre împlinirea scopului existențial al său și a tot ceea ce o înconjoară.

## **6. Limitele cercetării**

Dacă în cadrul acestei lucrări am analizat cauzele spirituale ale crizei ecologice, începuturile ecologiei și raportarea bisericii la aceasta, totodată, propunând și analizând soluții concrete și necesare pentru limitarea efectelor nefaste ale acestei crize și responsabilizarea solidară a contemporanilor, aceasta nu înseamnă că ea reprezintă punctul final. Astfel, este presupusă o înnoire și o dezvoltare permanentă a metodelor, a mijloacelor, a realităților, a programelor inserate în viața eclezială, la nivel practic, a relațiilor dintre Biserică, instituțiile guvernamentale sau neguvernamentale și oamenii de știință prin care omul să fie responsabilizat asupra relației cu sine, cu Dumnezeu și cu mediul înconjurător. De asemenea, bisericile se vor afla permanent în fața unor provocări ca: poluarea mediului înconjurător prin diferitele forme, secularizarea, globalizarea, ateismul, consumerismul și materialismul devenite pentru ființa umană repere de conduită și de existență. Criza ridică de regulă întrebări, naște tensiuni, dar oferă și posibilitatea

de a găsi cel mai rapid și rezonabil soluții. Criza este un timp al judecății lui Dumnezeu, dar și un timp al conștientizării unei situații ce trebuie schimbate și îmbunătățite.

În contemporaneitate, diferitele dezastre și dezechilibre ne arată dimensiunile acestei crize ecologice și ne îndeamnă la măsuri rapide, practice și educaționale, care să oprească dezvoltarea unor fenomene până la momentul în care ele ar putea deveni ireversibile și ar afecta viața noastră masiv, complicat și rău. De aceea se poate considera că această lucrare de cercetare este un semnal de alarmă asupra crizei spirituale și morale a omului contemporan, asupra activității sale abuzive și o chemare la un dialog conștientizator care să reflecte importanța fiecăruia în creația lui Dumnezeu, cu impact imediat și în viitor.

### **Concluzii**

La sfârșitul incursiunii în primul capitol al lucrării de față, se poate evidenția că rădăcinile crizei ecologice sunt de natură spirituală și morală. Criza spirituală și criza morală sunt exprimate prin gesturile de violență, de abuz ale ființei umane asupra ceea ce-l înconjoară, dorind efectul imediat al profitului sau al sentimentului de stăpânire. Însă, ruperea legăturii dintre om și restul creației, prin săvârșirea și idolatrizarea păcatului, nu se află în planul lui Dumnezeu. Ispita materialului constituie sărăcire spirituală. Sub aceste tendințe de indiferență spirituală, morală, cognitivă se creionează un ambient vicios în care virtutea este înlocuită cu secularizarea, globalizarea, ateismul, consumerismul și materialismul. Omul contemporan postmodernist, începe să aibă o vedere opacizată asupra lumii ce-l înconjoară, asupra existenței celorlalte ființe umane și asupra scopului său existențial, căci instinctul și dorința de a “deține” sunt valori, sunt autoritate. Astfel, pierzându-și valorile atunțice (dăruite prin creație) de ființă dialogică, omul își pierde, implicit, legătura autentică cu el însuși. Iar în acel moment se diminuează, în realitate, adică nu se mai regăsește în lucrurile pe care le face, nu mai simte nicio bucurie. Totul este relativizat prin conceptualizare și toate devin adevăruri printr-o simplă afirmare. Totodată, sub această viziune este transformată într-o piață în care totul este de vânzare și de cumpărare. Oricărui lucru și oricărei ființe din lume li se atribuie un preț.

Lumea, creația având asupra ei această atitudine superficială sluțită de prezența patimilor omului, este înstrăinată de rostul ei de a fi transfigurată. Astfel, lumea nu mai este văzută ca cea care poartă în ea amplituda Creatorului, iar energiile necreate prin care El este pururi prezent sunt

ignorante cu desăvârșire. De aceea se constată, astăzi, mai mult ca oricând, că lumea noastră se află cufundată într-o criză teribilă și gravă din punct de vedere ecologic.

Omul, în loc să-și reconfigureze calitatea sa de coroană a creației, de preotul al acesteia, de intercesor între ea și Dumnezeu, de cel care a primit-o ca dar și are datoria de a I-o întoarce euharistic, cu iubirea lui, ca jertfă și ofrandă Creatorului, devine, prin plăcerea înfăptuirii păcatului, agresor. Pur și simplu goleşte de sens realitatea sa cu Dumnezeu pentru a fi afirmată, mai mult, rațiunea sa. Stăpânit de tendința individualizării, omul, se transformă într-un dominator al creației. Persoana este înțeleasă ca individ, iar personalitatea ca individualism. Astfel, în calitatea sa de stăpân asupritor al creației, omul trăiește un paradox: deși i se pare că se afirmă, de fapt se manifestă libertin, manifestare care îl conduce spre golirea de sens superior al său.

În aceste condiții omul proiectează ceea ce vine nevindecat din interiorul său către aproapele și către lume, pentru că nu există pocăință și colaborare cu harul dumnezeiesc. De asemenea în acest act al dominației teroriste asupra creației, omul își manifestă o stare de dependență sau de posesie din partea răului care prin definiție, așa cum știm din Scriptură și Sfânta Tradiție este cel ce desparte, distruge, introduce dezordine și haos și se manifestă ca un agent al dezagregării creației, ca într-o ură față de Creator pentru a-i distruge opera.

Creația nu mai este percepută teofanic, ca un limbaj special al lui Dumnezeu, ce a criptat în tot ceea ce există specialul limbaj al iubirii Sale, ci ca un limbaj lichid. Această indiferență față de prezența și lucrarea lui Dumnezeu, față de propria vocație spirituală devine o afecțiune duhovnicească, sufletească, gravă, ce face ca omul să-și piardă, să nu-și găsească, ori regăsească scopul vieții.

Lipsa discernământului și a responsabilității, abuzul și lăcomia, îl determină pe om să intervină distructiv asupra naturii, să-i perturbe ordinea ei naturală. Acest lucru s-a întâmplat și cu defrișările masive, ce în trecut reprezentau o necesitate agricolă (înmulțirea populației crea necesitatea câștigării de teren agricol și de locuit), însă, astăzi se concretizează ca abuz. Iar acest abuz a avut loc tocmai în domeniul forestier, ce are un rol esențial în ecosistemul Pământului. Defrișările masive (mai ales între anii 1989-2007) creează o adevărată catastrofă ecologică, ce pune în pericol viața umană și duce la transformări majore și irezistibile ale lumii noastre.

Însă, pentru că, în realitate și în adevăr, proprietatea pământului este a Domnului, nu a ființei umane: „*Al Domnului este pământul și plinirea lui; lumea și toți cei ce locuiesc în ea*” (Ps

23,1), iar adevărata chemare a omului, conform constituției sale, este de a se îndumnezei și în cadrul acestui proces de a transfigura tot ce-l înconjoară “într-un cer nou și un pământ nou” (Apocalipsă 21,1), el, omul, este chemat să-și exercite calitatea de preot al creației. Iar aceasta nu este doar pentru ca mediul să-și recâștige echilibrul, doar pentru a crea din cosmos o “casă bună, curată” pentru o înaltă calitate a vieții în prezent și în viitor, așa cum susțin, prin teologia lor, protestanții și neoprotestanții, ci pentru a o sfinți, pentru a întoarce cu conștiință curată dintru ale Dumnezeu către Dumnezeu, euharistic.

La sfârșitul incursiunii celui de-al doilea capitol se poate afirma că situația omului și a vieții umane, precum și relația acestuia cu sine, cu mediul înconjurător și cu Dumnezeu a ocupat un loc central în filosofii și religiile tuturor timpurilor. De-a lungul vremii viața umană în complexitatea ei a fost înțeleasă tot atât de diferit pe cât de diferit au fost ideologiile și credințele religioase. Niciuna din religiile lumii nu se ridică la înălțimea concepției despre om pe care o dezvoltă creștinismul.

Această revenire a ființei umane nu ar trebui să fie privită ca o pierdere, ca o sărăcie, ci dimpotrivă, ca o propunere care ne deschide perspective. De aceea este imperios necesar ca fenomenul crizei ecologice să fie tratat prin prisma valorilor și adevărurilor teologice creștine. Pentru că atitudinea creștină în ceea ce privește existența și tratarea crizei ecologice este diferită față de soluțiile tehnice sau mișcările ecologiste contemporane.

Astfel, prin vocea întregii Biserici creștine (spațiul ecumenic), în fața pericolului dezechilibrului ecologic cu profunde implicații sociale (pierderi de vieți omenești) și spirituale (realitatea în care natura se manifestă repulsiv față de cel care avea să o împlinească, nu ca „un dat”, ci ca „un adus” la această stare), omul este chemat să-și înțeleagă în mod clar locul deosebit pe care îl ocupă, ca finalitate a creației. Ființa umană este văzută ca punte de legătură în virtutea faptului că în dinamismul său de la Chip la Asemănarea cu Dumnezeu, omul are misiunea sfântă naturală de a-L face evident mai mult pe Dumnezeu care este transcendent și imanent deodată.

Pentru un parcurs evolutiv, pentru o atitudine corectă față de ceea ce îi este dat ca dar, omul ar trebui să realizeze că nu este singur în cosmos și dispune de lucruri după cum îi dictează lăcomia, ci are menirea de dinamiza chipul Fiului lui Dumnezeu din EL prin asemănarea cu Dumnezeu. Asemnarea în virtute cu Dumnezeu care este un efect al sinergismului teandric, întrucât aceasta este realizabilă prin ajutorul harului divin și prin efortul personal. Căci o interpretare greșită poate

să-l conducă spre o criză de identitate cu grave efecte asupra vieții lui și ale celorlalți semeni, precum și grave efecte ecologice, în care natura se răzvrățește.

În ceea ce privește modul de a se comporta al ființei umane pentru a ajunge la împlinirea sensului existențial al ei, Mântuitorul Hristos este Prototipul.

De asemenea, ca urmare a capitoului al treilea, constatăm că nimeni nu ar putea spune astăzi că bisericile creștine nu sunt preocupate de binele mediului sau nu au în vedere dezvoltarea durabilă a acestuia. Membrii diferitelor parohii și comunități creștine nu au fost însă întotdeauna informați sau învățați cu privire la acest subiect, dar au făcut tot posibilul de a implementa programe locale, județene prin care oamenii de toate vârstele să fie conștientizați de valoarea creației și de frumusețea stării spirituale în urma dialogului dinamic și viu cu Dumnezeu.

De-a lungul istoriei, lumea a cunoscut multe răni din cauza activității iresponsabile a omului, însă, Biserica le oferă soluția comuniunii și a iubirii, a educației responsabile. Deși, lumea este o taină, un mister, noi, oamenii, suntem invitați să o includem în comuniunea noastră cu Dumnezeu, să-i decodăm rostul și sensul ei, deoarece teologia este întotdeauna numai și numai despre Viață, despre viața veșnică, despre speranță și despre încredere.

Astăzi, când se vorbește tot mai mult de calitatea vieții omului în sensul de cât mai lejer, cât mai comod și cât mai luxos, Biserica, pe baza Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții, este cea care aprofundează sensurile bogate, multiple și profunde ale vieții, din perspectiva nemuririi, în raport cu noi înșine, cu aproapele, cu lumea și cu Dumnezeu. În cadrul unei societăți tot mai secularizată și mai tehnicizată în care oamenii urmăresc dobândirea fericirii prin accentuarea ideii de consum, respingând realitatea existențială a lui Dumnezeu, Biserica Ortodoxă propune practica ascetică în relație cu creația. Prin aceasta oamenii sunt chemați să nu mai privească elementele constitutive ale creației ca pe niște obiecte ce ar satisface lăcomia personală, ci să le privească ca pe niște daruri ce presupun responsabilitate și iubire. Totodată, aceasta nu înseamnă nici înfometare, nici sărăcie materială, nu o renunțare absolută la materialitatea creației, în sens de pedepsire, ci o utilizare armonioasă prin redescoperirea echilibrului, în măsura nevoilor necesare supraviețuirii

De asemenea, oamenii sunt chemați spre convertire ca un progres fără sfârșit în această viață, o ascensiune neîncetată, ce conduce spre metanoia și, în cele din urmă, la identificarea vieții persoanele cu Mântuitorul Iisus Hristos, după cum mărturisea Sfântul Apostol Pavel: „M-am răstignit împreună cu Hristos; și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața de acum, în

trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine” (Galateni 2,20).

## BIBLIOGRAFIE (INTEGRALĂ)

### A. IZVOARE

#### SURSE

1. *Biblia* sau *Sfânta Scriptură* (Ediție jubiliară a Sfântului Sinod), București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2018.
2. \*\*\* *Filocalia II*, trad. de Dumitru Stăniloae, București, Edit. Humanitas, 2017.
3. \*\*\* *Filocalia IV*, trad. de Dumitru Stăniloae, București, Edit. Humanitas, 2017.
4. \*\*\**LITURGHIER*, București, Edit. IBMBOR, 2023.
5. \*\*\**Molitfelnic*, București, Edit. IBMBOR, 2019.
6. \*\*\**TRIODUL*, Edit. IBMBOR, București, 2015.
7. PLATON, „Legile”, în colecția *Cogito*, trad. de Ștefan Bezdechi, București, Edit. Iri, 1995.
8. SFÂNTUL ATANASIE CEL MARE, „Scrieri. Partea întâi, trad. de Dumitru Stăniloae, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 15, București, Edit. IBMBOR, 1987.
9. Idem, „Omiliile duhovnicești”, trad. de Ionuț-Cristian Preda, Slobozia, în *Colecția Sfinți Părinți ai Bisericii*, Edit. Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, 2011.
10. SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, „Glafire”, trad. de Dumitru Stăniloae, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 39, București, Edit. IBMBOR, 1982.
11. SFÂNTUL CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze* 10, trad. de Dumitru Fecioru, București, Edit. IBMBOR, 2003.
12. SFÂNTUL CLEMENT ALEXANDRINUL, „Cuvânt de îndemn către elini”, trad. de Dumitru Fecioru, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 4, București, Edit. IBMBOR, 1982.
13. SFÂNTUL DIONISIE AREOPAGITUL, *Opere complete*, trad. Dumitru Stăniloae, București, Edit. Paidea, 1996.
14. SFÂNTUL SFÎNȚIT MUCENIC IRINEU AL LYONULUI, *Aflarea și respingerea falsei cunoașteri sau Contra ereziilor*, trad. de Dorin Octavian Picioruș, vol. 2, Cartea a III-a, cap. 38, București, Edit. Teologie pentru azi, 2009.

15. SFÂNTUL GRIGORIE DE NAZIANZ, *Cele cinci cuvântări depre Dumnezeu*, trad. de Gheorghe Tilea și Nicolae Barbu, București, Edit. Anastasia, 2008.
16. Idem, *Despre iubirea de săraci*, trad. de Gheorghe Tilea, Suceava, Edit. Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2006.
17. SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, *Despre facerea omului. Scrieri partea a doua*, cap. IV, trad. de Teodor Bodogae, București, Edit. IBMBOR, 1998.
18. Idem, *Opt Omilii la Fericiri*, trad. de Sandu Stoian, București, Edit. Anastasia, 1999.
19. Idem, „Scrieri. Partea întâi. Tâlcuiri amănunțite la Cântarea Cântărilor”, trad. de Dumitru Stăniloae și Ioan Buga, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 29, București, Edit. IBMBOR, 1982.
20. Idem, *Despre Viața lui Moise*, trad. de Ion Buga, București, Edit. Meteor Press, 2021.
21. SFANTA HILDEGARD DIN BINGEN, *Le Livre des oeuvres divines*, trad. Bernard Gorceix, Paris, Edit. Albin Michel, 1982.
22. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, *Cele dintâi omilii la Facere*, trad. de Adrian Tănăsescu, București, Edit. Sophia, 2004.
23. Idem, *Omilii despre pocăință*, trad. de Dumitru Fecioru, București, Edit. IBMBOR, 1998.
24. Idem, *Omilii la parabola despre săracul Lazăr și bogatul nemilostiv*, trad. de Adrian Tănăsescu Vlas, București, Edit. Sophia, 2002.
25. SFÂNTUL IOAN SCĂRARUL, *Scara*, trad. de Veniamin Costache, București, Edit. Predania, 2008.
26. SFÂNTUL MACARIE EGIPTEANUL, „Scrieri. Omilii duhovnicești”, trad. de Constantin Cornițescu, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, Edit. IBMBOR, București, 1992.
27. Idem, *Omilii*, trad. de Macarie Ieromonahul, București, Edit. Predania, 2009.
28. SFÂNTUL MAXIM MĂRTURISITORUL, „Cuvânt ascetic, Capete despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri și răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru”, trad. de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, în *Filocalia* 2, ed. a III-a, București, Edit. Humanitas, 1999.
29. Idem, *Filocalia sau Culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, vol. 3, trad. de Dumitru Stăniloae, București, Edit. IBMBOR, 2009.
30. Idem, „Ambigua”, trad. de Dumitru Stăniloae, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 80, București, Edit. IBMBOR, 1983.
31. ORIGEN, *Omilii, comentarii și adnotări la Facere*, trad. de Adrian Muraru, București, Edit. Polirom, 2006.

32. SFÂNTUL CUVIOS SIMEON NOUL TEOLOG, „Cuvântări practice, teologice, gnostice și morale”, trad. de Dumitru Stăniloae, în *Filocalia* 4, București, Edit. Humanitas, 2017.
33. Idem, *Imnele iubirii dumnezeiești*, trad. de Dumitru Stăniloae, București, Edit. IBMBOR, 2017.
34. SFÂNTUL VASILE CEL MARE, „Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii și Cuvântări”, trad. Pr. Dumitru Fecioru, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 17, București, Edit. IBMBOR, 1986.
35. Idem, „Scrieri ascetice. Partea a doua”, trad. de Iorgu Ivan, în *Părinți și Scriitori Bisericești* 18, București, Edit. IBMBOR, 1989.
36. Idem, „Scrieri III. Despre Sfântul Duh. Corespondență”, trad. de Pr. Prof. Dr. Constantin Cornițescu și Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, în *Părinți și Scriitori Bisericești*, București, Edit. IBMBOR, 1988.

## **DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, MANUALE**

37. \*\*\* *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, București, Edit. Univers Enciclopedic Gold, 2009.
38. \*\*\* *Enciclopedia Universală Britannica*, vol. 15, trad. de Eugen Muntean, București, Edit. Litera, 2010.
39. \*\*\* *Noua Reprezentare a Lumii: Studii Interdisciplinare 2*, București, Edit. Eonul dogmatic, 2004.
40. BĂDESCU, Ilie, „Analiza critică din perspectiva Tradiției ortodoxe a consumismului ca ideologie dominantă în contextul societății contemporane”, în \*\*\* *Îndrumător tematic pentru cursurile preoțești în vederea dobândirii gradelor profesionale*, București, 2015.
41. HIMCINSCHI, Mihai, *Misiologie și ecumenism*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2008.

## **B. LITERATURĂ SECUNDARĂ**

### **MONOGRAFII**

42. \*\*\* *Sfinții Părinți despre originile și destinul cosmosului și omului*, Sibiu, Edit. Deisis, 2003.



43. AGAMBEN, Giorgio, *Misterul răului, Benedict XVI și sfârșitul veacurilor*, trad. de Anamaria Gebăilă, București, Humanitas, 2023.
44. ATTFIELD, Robin, *The Ethics of Environmental Concern*, Oxford, Blackwell, 1983.
45. BALTHAZAR, Hans Urs, *Crezul. Meditații la Simbolul de Credință Apostolic*, trad. de Ioan Ică Jr., Târgu Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2004.
46. BAUDIN, Frédéric, *La Bible et l'écologie*, Charols, Edit. Coédition Excelsis et Édifac, 2013.
47. BAUMAN, Zygmunt, *Liquid Modernity*, Cambridge, Polity Press in association with Blackwell Publishing Ltd, 2006.
48. BĂCĂNARU, Ion și VELCEA, Ion, *Zona și Mediul Geografic. Implicații în Dinamica Societății Contemporane*, Sibiu, Edit. Universității Lucian Blaga, 2003.
49. BEL, Valer, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2002.
50. BELOPOPSKY, Alexander și OIKONOMOU, Dimitri, *The Orthodoxy and Ecology Resource Book*, Bialystok, Syndesmos/Orthodox Printing House, 1996.
51. BENEDICT al XVI-lea, Papa, *Pour une écologie de l'homme. Anthologie de textes*, Paris, Edit. Parole et silence, 2012.
52. BERDIAEV, Nikolai, *Sensul Creației*, trad. de Anca Oroveanu, București, Edit. Humanitas, 1997.
53. Idem, Nicolae, *Împărăția lui Dumnezeu și împărăția cezarului. Preambul gnoseologic*, trad. de Nina Nicolaeva, București, Edit. Humanitas, 1998.
54. BERRY, Robert James, *Environmental stewardship: critical perspectives, past and present*, New York, T&T Clarck, 2006.
55. BERTHOUD, Pierre, *En quête des origines, Les premières étapes de l'histoire de la Révélation: Genèse 1 à 11*, Aix-en-Provence, Edit. Kerygma, 2008.
56. BIELAWSKI, Maciej, *Părintele Dumitru Stăniloae, o viziune filocalică despre lume*, trad. de Ioan Ică Jr., Sibiu, Edit. Deisis, 1999.
57. BOWIE, Fiona și DAVIES, Oliver, *Hildegard of Bingen: An Anthology*, Gorceix, London, London Press, 1990.
58. BRĂILEANU, Tiberiu, *Globalizarea. Numele nimicului*, Iași, Edit. Institutul European, 2005.
59. BROWNING, Elizabeth Barette, *Aurora Leigh*, Oxford, Oxford University Press, 1996.

60. BRUNDTLAND, Gro Harlem, *Our Common Future*, Oxford, WCED, Oxford University Press, 1987.
61. BUCHIU, Ștefan, *Ortodoxie și secularizare*, București, Edit. Libra, 1999.
62. BUTLER, Christopher, *Postmodernism. A very short introduction*, New York, Oxford University Press, 2002.
63. CANARACHE, Andrei, *Utilizarea eficientă a resurselor funciare în agricultură*, București, Edit. Ceres, 2001.
64. CAPSANIS, Gheorghios, *Asceză și îndumnezeire*, trad. de Cornel Toma, Timișoara, Ed. Marineasa, 2006.
65. CARSON, Rachel, *Silent spring*, Boston, Massachusetts, Houghton Mifflin, 1962.
66. CHRYSYSSAVGIS, John și FOLTZ, Bruce, *Pentru o ecologie a transfigurării. Perspective ortodoxe asupra mediului, naturii și creației*, trad. de Valentin -Radu Trandafir, Iași, Edit. Doxologia, 2017.
67. CHRYSYSSAVGIS, John, *Cosmic Grace, Humble prayer*, Eademans, Publishing Company, 2003.
68. CLAPIS, Emmanuel, *Orthodoxy in Conversation. Orthodox Ecumenical Engagements*, Geneva, WCC Publications, 2000.
69. CLEMENT, Olivier, *Puterea credinței*, trad. de Alexandrina Andronescu și Daniela Ciascai, Târgoviște, Edit. Pandora, 1996.
70. CLEMENT, Olivier și BARTOLOMEU I, Patriarhul ecumenic, *Adevăr și Libertate. Ortodoxia în contemporaneitate*, trad. de Mihai Maci, Sibiu, Edit. Deisis, 1997.
71. COCOȘ, Constantin, *Educația religioasă. Repere teologice și metodice*, Iași, Ed. Polirom, 1999.
72. CONGAR, Yves, *Jésus-Christ, notre Médiateur, notre Seigneur*, Paris, les Éditions du Cerf, 1966.
73. CONRADIE, Ernst, *Christianity and Ecological Theology*, Stellenbosch, Edit. Sun Press, 2006.
74. CONSTANTINESCU, Nicolae, *Economia protecției mediului înconjurător*, București, Edit. Politică, 1976.
75. CORSI, Pletro, *Lamarck Genèse et enjeux du transformisme, 1770–1830*, Paris, CNRS Éditions, 2001.
76. COSMA, Sorin, *Ascetica*, Timișoara, Edit. Marineasa, 2003.
77. DIMITRIOS, PATRIARHUL ECUMENIC, *Orthodoxy and the ecological crisis*, Switzerland, Gland, World Wildlife Fund, 1990.

78. ELLUL, Jacques, *The technological society*, New York, Edit. Vintage Books, 1967.
79. EINSTEIN, Albert, *Ideas and Opinions*, trad de Sonja Bargmam, New York, Crown Publishers, 1960.
80. EVDOKIMOV, Paul, *Ortodoxia*, trad. de Irineu Ioan Popa, București, Edit. IBMBOR, 1996.
81. FRANKL, Viktor, *Omul în căutarea sensului vieții*, trad. de Florin Tudose, București, Edit. Meteorpress, 2017.
82. GANȚOLEA, Eugen și RANGA, Horia Ion, *Viața biologică și viața duhovnicească: omul cununa creației*, Sibiu, Edit. Universității Lucian Blaga, 2011.
83. GEISLER, Norman, *Christian Ethics*, Michigan, Baker Book House Company, Grand Rapids, 1989.
84. GILKEY, Langdon, *Maker of Heaven and Earth: The Christian Doctrine of Creation in the Light of Modern Knowledge*, Lanham, Univ. Press of America, 1985.
85. GUIGNIER, Otto Schafer, *Et demain la terre: Christianisme et écologie*, Genève, Labor et Fides, în 1990.
86. GUITTON, Jean, *Dumnezeu și știința*, trad. de Ion Buga, București, Edit. Harisma, 1992.
87. HAECKEL, Ernst, *Generelle Morphologie der Organismen*, Berlin, 1866.
88. HICKS, Stephen, *Explaining Postmodernism. Skepticism and Socialism from Rousseau to Foucault*, Tempe, Scholargy Publishing, 2004.
89. HIMCINSCHI, Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuală*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004.
90. Idem, „Confruntări misionare – Indiferența religioasă și indiferentismul”, în *Crdeința Ortodoxă*, nr. 2/2002.
91. ICĂ, Ioan Jr. și MARANI, Germano, *Gândirea socială a Bisericii*, Sibiu, Ed. Deisis, 2001.
92. JAMES, William, *Varieties of Religious Experience: A study in Human nature*, Routledge, Edit. eBooks@Adelaide, 2009.
93. JHONSON, Lawrence, *A morally deep world. An essay on moral significance and environmental ethics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1991.
94. JOHNSON, Paul, *Modern times: The world from the Twenties to the Nineties*, New York, Harper, 1983.
95. JURCA, Eugen, *Arta de a fi liber. Persoana în Analiza Existențială și Psihologia Pastorală*, ediția II-a, Târgu – Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2009.

96. KEATS, John, „Ode on a Grecian Urn”, în *Arthur Quiller Couch*, The Oxford Book of English Verse, 1919.
97. KESELOPOULOS, Anestis, *Omul și mediul înconjurător*, trad. de Vasile Hrițcu, Galați, Edit. Partener, 2006.
98. KINGSNORTH, Paul, *Mai putem salva lumea. Confesiunile unui ecologist convertit la ecologie*, trad. de Vasile Andreica, Cluj-Napoca, Edit. Școala Ardealană, 2023.
99. LAZU, Robert, *Cybercritica*, Târgu – Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2008.
100. LIPOVETSKY, Gilles, *Fericirea paradoxală*, trad. de Mihai Ungureanu, Iași, Edit. Polirom, 2007.
101. LOSSKY, Vladimir, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. de Lidia și Remus Rus, București, Edit. Enciclopedică, 1993.
102. Idem, *Teologia Mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. de Vasile Răducă, Alexandria, Edit. Bonifaciu, 1998.
103. LOUTH, Andrew, *Introducere în teologia ortodoxă*, trad. de Dragoș Mîrșanu, Iași, Edit. Doxologia, 2014.
104. MANTZARIDIS, Georgios, *Globalizare și universalitate*, București, Edit. Bizantină, 2002.
105. MCCARTHY, Scott, *Creation Theology: An Earth-Centred Theology of Worship*, San Jose, Resource Publications, 1987.
106. MEYENDORFF, John, *O introducere în studiul vieții și operei Sfântului Grigorie Palama*, trad. De Măriuca și Adrian Alexandrescu, București, Edit. Nemira, 2013.
107. Idem, *Teologia Bizantină*, trad. de Alexandru Liviu Stan, București, Edit. IBMBOR, 1996.
108. MICHELET, Thomas, *Les papes et l'écologie. De Vatican II à Laudato Si*, Paris, Edit. Artèges, 2016.
109. Moltmann, Jürgen, *Dumnezeu în creație: o perspectivă ecologică asupra creației. Logos și simbol*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2007.
110. Idem, *The Crucified God*, Minneapolis, Augsburg Fortress Publishers, 2015.
111. Idem, *L'Esprit qui donne la vie. Une pneumatologie intégrale*, trad. de Joseph Hoffmann, Paris, Edit. Cerf, 1999.
112. Idem, *Theology of Hope. On the ground and the implications of a Christian eschatology*, trad. de James W. Leitch, Minneapolis, Edit. Fortress Press, 1993.

113. NELLAS, Panayotis, *Omul – animal indumnezeit*, trad. de Ioan Ică Jr., Sibiu, Edit. Deisis, 1999.
114. NEMOIANU, Virgil, *Postmodernismul si identitatile culturale. Conflicte și coexistență*, București, Edit. Hardcover, 2018.
115. NIFON, Mihăiță, *Teologie, cultură și dialog inter-religios în misiunea Bisericii*, Târgoviște, Edit. Bibliotheca/Valahia University Press, 2014.
116. PALMER, Martin, *Faith in conservation: New Approaches to Religions and the Environment*, Washington D.C., The World Bank, 2003.
117. POLANY, Michael, *Personal Knowledge, Towards a Post-critical Philosophy*, London, Routledge and Kegan Paul, 1978.
118. POPESCU, Dumitru și COSTACHE, Doru, *Introducere în dogmatica ortodoxă*, București, Edit. Libra, 1997.
119. POPESCU, Dumitru, *Ortodoxie și contemporaneitate*, București, Edit. Diogene, 1996.
120. Idem, *Iisus Hristos Pantocrator*, București, Edit. IBMBOR, 2005.
121. POPESCU, Constanța, *Monografia Județului Dâmbovița*, Târgoviște, Edit. Biblioteca, 2006.
122. POPESCU, Raluca, *Introducerea în sociologia familiei. Familia românească în societatea contemporană*, București, Edit. Polirom, 2009.
123. POPUPARD, Paul, *Credința și cultura la cumpăna dintre milenii*, trad. de Cristian Șoimușan și Cornelia Cistelean, Târgu Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2006.
124. RATZINGER, Joseph, *'In the Beginning...' A Catholic Understanding of the Story of Creation and Fall*, Grand Rapids, William Eerdmans Publishing Company, 1995.
125. RATZINGER, Joseph și DAMASKINOS, Mitropolit, *Moștenirea creștină a Europei*, trad. de Viorica Ungureanu, Iași, Edit. Trinitas, 2002.
126. REEVES, Hubert, *Răbdare în azur. Evoluția cosmică*, trad. de Ileana Busuioc, București, Edit. Humanitas, 1993.
127. ROBINSON, Laura, *The cyberself, the selfing project goes on - line, symbolic interaction in the digital age*, New York, New Media and Society, 2007.
128. ROGOBETE, Silviu, *Religie și schimbare socială. Câteva reflexii asupra rolului religiei în societatea contemporană*, București, Edit. New Europe College, 2002.
129. ROSE, Serafim, *Scrieri*, București, Edit. Sophia, 2009.

130. ROTARU, Ileana, *Comunicarea virtuală. Impactul noilor tehnologii informaționale și comunicaționale în spațiul educațional contemporan*, București, Edit. Tritonic, 2010.
131. ROUSSEAU, Jean Jacques, *Visările unui hoinar singuratic*, trad. de Mihai Sora, București, Edit. Paralela 45, 2007.
132. RUPNIK, Marko Ivan, *Arta - memorie a comuniunii*, trad. de Ioan Milea, Târgu – Lăpuș, Edit. Galaxia Gutenberg, 2007.
133. SALABIAN, Alfredo și LIZARRALDE, Eusebio, *Ecoteologia – Aportes del Ecumenismo*, Dunken, 2011.
134. SCHMEMANN, Alexander, *Pentru viața lumi. Sfintele Taine și Ortodoxia*, București, Edit. Basilica, 2012.
135. Idem, *Din apă și din Duh. Studiu liturgic al Botezului*, trad. de Ion Buga, București, Edit. Symbol, 1992.
136. SCRIMA, Andre, *Timpul Rugului Aprins*, București, trad. de Anca Manolescu, Edit. Humanitas, 2000.
137. SEMEN, Petre și PETCU, Liviu, *Părinții Capadocieni*, Edit. Fundației Academice „Axis”, Iași, 2009.
138. SHERRARD, Philip, *For Every Thing that Lives is Holy*, Londres, Edit. Temenos Academy, 1995.
139. SPIDLIK, Tomas, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, trad. de Ioan Ică Jr., Sibiu, Edit. Deisis, 1997.
140. STOICA, Ion, *Adevărul, lumea, omul. Repere pentru o abordare metarealistă a lumii și a omului*, București, Edit. ASA, 2006.
141. SCÂNTEI, Gheorghe (editor), *Fraze celebre, fraze cu o construcție literară deosebită*, Suceava, Edit. Mușatinii, 2016.
142. TELMESSOS, Iov, *La signification théologique de la beauté de la création dans la tradition orthodoxe*, conferință ținută la Metz pe 28 ianuarie 2015.
143. TEODORESCU, Radu, *Cumpătarea în religia comparată*, Cugir, Edit. Cugir, 2014.
144. THEOKRITOFF, Elizabeth, *Trăind în creația lui Dumnezeu. Perspective ortodoxe asupra ecologiei*, trad. de Valentin-Rdau TRANDAFIR, Iași, Edit. Doxologia, 2016.

145. Idem, *The Orthodox Church and the environmental movement*, în *Orthodoxy and Ecology Resource book*, Syndesmos, The World Fellowship of orthodox youth, Bialystok, Orthdruk Orthodox Printing House, 1996.
146. THUMBERG, Lars *Omul și Cosmosul în viziunea Sfântului Maxim Mărturisitorul*, trad. de Remus Rus, București, Edit. IBMBOR, 1999.
147. TIA, Teofil, *Reîncreștinarea Europei? Teologia religiei în misiologia și pastorală occidentală contemporană*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2003.
148. TRAHERNE, Thomas, *Centuries of Meditation*, London, Edit. Cosimo Classics, 2007.
149. UNAMUNO, Miguel, *Agonia creștinismului*, traducere de Radu Petrescu, Iași, Edit. Institutul European, 1993.
150. VELCIA, Valeria, *Geografia fizică a României*, Sibiu, Edit. Lucian Blaga, 2001.
151. YANNARAS, Christos, *Libertatea Moralei*, trad. de Mihai Cantuniari, București, Edit. Anastasia, 2002.
152. Idem, *Abecedar al credinței*, trad. de Constantin Coman, București, Edit. Bizantină, 1996.
153. Idem, *Adevărul și unitatea Bisericii*, traducere de Daniela Cojocariu, București, Edit. Trinitas, 2008.
154. YANNOULATOS, Anastasios, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, trad. de Gabriel Mândrilă și Constantin Coman, București, Edit. Bizantină, 2003.
155. WARE, Kallistos, *Ortodoxia – calea drepte credințe*, trad. de E. Chiosa, G. Jacotă și D. Ailincăi, Iași, Edit. Trinitas, 1999.
156. WATLING, Tony, *Ecological imaginations in the world religions: an ethnographic analysis*, New York, Continuum International Publishers, 2009.
157. WEIZSACKER, Car, *Le temps presse, Une assemblée mondiale des chrétiens pour la justice, la paix et la préservation de la création*, Paris, Edit. Cerf, 1987.
158. WILLIAMS, Charles, « *Seed of Adam* », *Collected Plays*, Londres, 1963.
159. ZIZIOULAS, Ioan, *Trăind în creația lui Dumnezeu. Perspective ortodoxe asupra ecologiei*, trad. de Elizabeth Theokritoff, Iași, Edit. Doxologia, 2017.

## STUDII ȘI ARTICOLE

160. \*\*\**Efectele socioeconomice ale secetei și fenomenelor asociate (aridizare, deșretificare) asupra comunităților umane din România*, Raport de cercetare, partea a II-a, București, Academia Română, 2004.
161. \*\*\*„Forest Reserve Research Network – The Czech Republic Country Report”, în Jurij DIACI (ed.), *Forest Reserves in Central and East European Countries – History, Present Status and Future Development*, Slovenia, Department of Forestry and Renewable Forest Resources, 1999.
162. BARTOLOMEU I, Patriarhul Ecumenic, *Religion et environnement, quels défis spirituels pour aujourd'hui? Discours à l'Institut catholique de Paris*, 30 ianuarie 2014.
163. BELDEANU, Eugen, „Din istoria silviculturii românești: O carte consacrată valorificării lemnului din România, apărută la mijlocul perioadei interbelice”, în *Revista Pădurilor*, anul 125, 2/2010.
164. BENEDICT al XVI-lea, Papa, *Caritas in veritate* din 11 ianuarie 2010.
165. BLACIOTI, Ștefan, *Definirea interesului național prin identificarea capacităților reale de producție agricolă*, Colocviu Strategic, 11/2009.
166. CIULEI, Emil, „Cauza majoră a inundațiilor: Distrugerea pădurilor” în *Economistul*, 3157/13 Iulie 2010.
167. COMAN, Ioan, „Învățătura despre mântuire în vechile religii și în Teologia patristică”, în *Ortodoxia*, nr. 3/1955.
168. Consiiliul Pontifical pentru promovarea unității creștinilor, Serviciul pentru informare, Iași, Edit. Presa Bună, nr. 117/2004.
169. COSTACHE, Doru, „Dimensiunea cosmologică a liturghiei și a experienței sfinților”, în \*\*\* , *Noua Reprezentare a Lumii: Studii Interdisciplinare 2*, București, Edit. Eonul dogmatic, XXI, 2004.
170. COSTACHE, Doru, „Omul și lumea în viziunea părinților răsăriteni, sau Despre ieșirea din criză”, *Glasul Bisericii*, nr. 6/1995.
171. CROITORU, Dragoș, „Sfinții pustiei și animalele lui Dumnezeu”, în *Argeșul orthodox*, anul 6, nr. 340/2007.
172. GIURGIU, Victor, „Considerații asupra stării pădurilor României” în *Revista Pădurilor*, București, Edit. Regia Națională a Pădurilor – Romsilva și Societatea Progresul Silvic, 2/2010.



173. GRDZELIDZE, Tamara, „Creation and ecology: how does Orthodox church respond to ecological problems?“, *The Ecumenical Review*, Geneva, nr. 3/2002.
174. GROSSECK, Gabriela, „Incursiune în ciber spațiu”, în *Informatica Economică*, nr. 3/2003.
175. HIMCINSCHI, Mihai, „Ființa eshatologică a Bisericii în misiune”, în *Biserica Ortodoxă și provocările viitorului*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2020.
176. Idem, „Misiunea Bisericii și etica socială”, în *Familie și Filantropie și Etică socială*, Alba Iulia, Edit. Reîntregirea, 2011.
177. HUMĂ, Cristina și CHIRIAC, Dumitru, „Aspecte globale privind fenomenele de secetă, aridizare și deșertificare” în *Calitatea Vieții*, anul XV, 1-2/2004.
178. ILICA, Alexandrina, „Două decenii (1989 -2009) de silvicultură în tranziție”, în *Revista Pădurilor*, București, Edit. Regia Națională a Pădurilor – Romsilva și Societatea „Progresul Silvic”, 2/2009.
179. IPOLIT AL ROMEI, „On the Blessings of Isaac and Jacob”, *Ancient Christian Commentary on the Scriptures*, vol. II, Illinois, Inter Varsity Press, nr. 21/2002.
180. KIRMAN, Ali, „Religious and secularist views of the nature and the environment”, *The Journal of International Social Research*, nr. 1/3, 2008.
181. LIMOURIS, Gennadios, *Justice, Peace and the Integrity of Creation. Insights from Orthodoxy*, Geneva, WCC Publications, 1990.
182. MARE, Walter, *Behold, This Dreamer*, London, Faber and Faber Publishing, 1942.
183. MATIC, Slavko, „The Forests of Croatia – Country Report,” în Jurij DIACI (ed.), *Forest Reserves in Central and East European Countries – History, Present Status and Future Development*, Slovenia, Department of Forestry and Renewable Forest Resources, 1999.
184. MOLDOVAN, Ilie, „Punctele de vedere ale Ecoteologiei ortodoxe”, în *Îndrumătorul Bisericesc*, Sibiu, Edit. Andreiana, 2004.
185. NEAGA, Nicolae, „Problema frumosului în Vechiul Testament”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 36/1958.
186. PAPA IOAN PAUL AL II-LEA și PATRIARHUL BARTOLOMEU I, *Declarația de la Veneția*, 10 iunie, 2002.
187. PARLAMENTUL ROMÂNIEI, „Legea 18/1991, capitolul III, art. 45, alin. 1”, republicată în: *Monitorul Oficial*, Partea I, 1/5 ianuarie 1998.

188. Idem, „Legea 1/2000, Capitolul III, art. 24, subalineatul 1.4”, în *Monitorul Oficial*, Partea I, 8/12 ianuarie 2000.
189. PAUL AL VI-LEA, Papa, *Populorum progressio*, 2013.
190. Idem, *Gaudium et spes*, 1965.
191. PAUL II, Jean, *Centesimus Annus. Encyclical letter*, Roma, Edit. The Holy See, 1 mai 1991.
192. PETRIȘOR, Alexandru-Ionuț, „Ecologie, ecologism și ortodoxie: puncte de vedere și acțiuni”, *Tabor*, anul III, nr. 1/2009.
193. Idem, „Creștinismul și criza ecologică: teorie și practică”, în *Tabor*, nr. 12/2008.
194. Idem, *Ecologia și ecologismul. Amenajarea teritoriului și rubanismul*, anul VII, nr. 1-2/2008.
195. Idem, „Privire asupra deteriorării mediului”, *Revista română de bioetică*, vol. 5, nr. 3/2007.
196. Idem, *Ecologia și teologia ortodoxă*, în *Revista română de bioetică*, vol. 4, nr. 2/2006.
197. POPESCU, Dumitru, „Învățătura ortodoxă despre prezența lui Dumnezeu în creație și importanța ei pentru societatea contemporană”, în *Buletin științific*, Facultatea de Teologie din Pitești, Seria Teologie Ortodoxă vol. I, 1996.
198. Idem, „Logosul divin și unitatea creației într-o lume secularizată”, în *Glăsuț Bisericii*, nr. 9-12/2003.
199. POPESCU, Andrei Luca, „Tăierea pădurilor a deschis poarta puhoaielor” în *Universul Pădurii*, 30 iulie 2008.
200. RAIU, Sergiu-Lucian, „Procesul globalizării în România”, în *Revista Română de Sociologie*, București, nr. 3-4/2011.
201. REVOL, Fabien (dir.), „Penser l'écologie dans la tradition catholique”, Geneva, Edit. Labor et Fides, 2018.
202. SANDU, Dan, „Eastern Orthodox Theology and Practices Related to the Ecological Crisis” in *European Journal of Science and Theology*, vol. 1, nr 2/2005.
203. SHELE, Hanna Rose, „Casting Life, Recasting Experience: Bernard Palissy's Occupation between Maker and Nature”, Cambridge, Edit. Harvard University, 2015.
204. STĂNILĂ, Dumitru, „Creația ca dar și tainele Bisericii”, în *Ortodoxia*, nr. 1/1976.
205. STOICA, Ion, „Lumea ca plasticizare a Rațiunii supreme”, în *Analele Universității Valahia, Facultatea de Teologie din Târgoviște*, 2005.

206. Idem, „Repere pentru bioetică în Psalmul 138/139 « Cercetează-mă Tu Doamne și cunoaște inima mea»”, în *Almanah Bisericesc*, Arhiepiscopia Târgoviște, 2009.
207. Idem, „Repere privind situația naturii și a omului în societatea cunoașterii”, în *Almanah Bisericesc*, Arhiepiscopia Târgoviștei, 2011.
208. TÂRZIU, Dumitru și PĂCURAR, Victor Dan, „Pădurea, Climatul și Energia” în *Revista Pădurilor*, anul 126, nr. 1/2011.
209. TURCANU, Horia, „România - un deșert?”, în *Formula AS*, nr. 575, 21.07.2003.
210. WARE, Kallistos, *Orthodox Vision of Creation*, în TV, 5-8/2007.
211. WELKER, Michael, „Persoana. Persoana deshisă relațiilor cu alte persoane. Criza antropologiei în secolul XX”, trad. de Vasile Cristescu, în *Teologie și Viață*, nr. 8-10/1994.
212. WHITE, Lynn, „The Historical Roots of our Ecological Crisis”, *Science*, Edit. American Association for the Advancement of Science, vol. 155, nr. 3767/1967.
213. ZABOLOTSKY, Nikolay, „The Christian Interpretation of the problems of Modern Ecology” în *The Journal of the Moscow Patriarchate*, nr. 4/1972.
214. ZĂNESCU, Alexandru, „Statistica apelor mari, istorice, pe râurile din Banat” în *Hidrotehnica*, 19, 5/1974.

### **C. Surse WEB**

215. BOGDAN, Dragoș, *Expunerea crucii sau a altor simboluri religioase în școlile publice. Încălcarea CEDO*, disponibil la <https://www.juridice.ro/89844/expunerea-crucii-sau-a-altor-simboluri-religioase-in-scolile-publice-incalcare-cedo-30814-06-lautsi-vs-italia.html> (accesat la 20.06.2023).
216. INSTITUTUL NAȚIONAL DE STATISTICĂ, *Populația stabilă după principalele religii la recensământul din 20 octombrie 2011 – rezultate definitive*, disponibil la [http://www.recensamantromania.ro/wpcontent/uploads/2013/07/REZULTATE-DEFINITIVE-RPL\\_2011.pdf](http://www.recensamantromania.ro/wpcontent/uploads/2013/07/REZULTATE-DEFINITIVE-RPL_2011.pdf) (accesat la 20.06.2018 - conform acestui recensământ, structura profesională a fost declarată de 18.861,9 mii persoane din totalul populației stabile de 20.121.641 persoane, constatându-se că 86,5% dintre persoanele declarante sunt de religie creștină-ortodoxă (accesat la 20.05.2021).

217. John of PERGAMON (ZIZIOULAS), *Proprietors or Priests of Creation?*, Simpozionul din statele Baltice, 2003, p. 8, <http://www.rsesymposia.org/themedia/File1151679350-Pergamon.pdf> (accesat 2023)
218. MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONAL, *Strategia națională de educație parental 2018-2025*, p. 3, disponibil la [https://media.hotnews.ro/media\\_server1/document-2018-06-12-22504443-0-strategia-nationala-educatie-parentala.pdf](https://media.hotnews.ro/media_server1/document-2018-06-12-22504443-0-strategia-nationala-educatie-parentala.pdf) (accesat la 20.06.2022).
219. MOREC, Barbara și JEROMEL, Klavdija, *The efficiency and performance analysis of Slovenian forest enterprises*, <http://oliver.efri.hr/~euconf/2011/docs/Session7/1.%20Moerrec%20Jeromel.pdf> (accesat la 22.07.2023).
220. *Rezoluția Parlamentului European din 31 ianuarie 2008 privind rezultatul Conferinței de la Bali privind schimbările climatice*, Joi, 31 ianuarie 2008 - <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2008-0032+0+DOC+XML+V0//RO> (accesat la 22.07.2023).
221. SEARCHNEWSGLOBAL, *Religia nu mai este obligatorie în școală. Va fi înlocuită cu EDUCAȚIA SEXUALĂ*, disponibil la <https://searchnewsglobal.wordpress.com/2014/11/15/religia-nu-mai-este-obligatorie-in-scoala-va-fi-inlocuita-cu-educatie-sexuala/>, (accesat la 20.06.2023).
222. [http://en.wikipedia.org/wiki/Timeline\\_of\\_historic\\_inventions](http://en.wikipedia.org/wiki/Timeline_of_historic_inventions) (accesat la 20.06.2023).
223. , <http://www.worldometers.info/> (accesat la 20.06.2023).